

અર્ધી આલમ - ગાર્ગી ચૈદ

બાળક પણ આપઘાત કરવા ક્યારે પ્રેરાય ?

આપઘાત કોઈ અજાણી કે નવી ઘટના નથી. આપણે હંમેશા આપઘાતના સમાચાર જાણતા, સાંભળતા કે વાંચતા આવ્યા છીએ. એને વિષે ખૂબ ચર્ચાઓ થાય છે અને પુસ્તકો લખાય છે. એક સમય હતો કે જ્યારે પરિણીત સ્ત્રીઓ વધારેમાં વધારે આપઘાત કરતી, કારણ કે સ્ત્રી અભણ અને એથી અસહાય હતી. વળી, સમાજનાં સર્વ સત્તાધારી તંત્રોથી મિલીભંગતથી, સ્ત્રીની હયાના કિસ્સાને પણ આત્મહત્યામાં ખપાવી દેવામાં આવતા. તાજેતરની સ્થિતિ વળી જુદી થઈ છે. આપઘાત સંબંધી આંકડા સુચવે છે કે આપઘાત કરવામાં સ્ત્રીઓ કરતાં પુરુષો આગળ નીકળી ગયા છે. આનું મુખ્ય કારણ વધી રહેલી આર્થિક વિષમતાઓ છે. પરિવારમાં આર્થિક ઉપાર્જનની જવાબદારી મુખ્યત્વે પુરુષોની હોય છે અને હવે અસંખ્ય પુરુષો એવી હાલતમાં મુકાઈ જાય છે જ્યારે તેઓ પરિવારનાં પેટ ભરી શકતા નથી. એ લાચાર અને અપમાનજનક સ્થિતિમાંથી ઊગરવા માટે પરિવારનો મોભી આપઘાત કરી લે છે. પ્રોટે પુરુષોના વધેલા આપઘાતનું એક કારણ એ પણ છે કે અગાઉના

સમયની જેમ એને આફતની વેળાએ તારવી લેનાર પરિબળો હવે રહ્યાં નથી. અગાઉના જમાનામાં પરિવાર (વડીલો, ભાઈઓ, સાસરિયાં) આર્થિક આફત ટાળે મદદમાં આવતો. મિત્રો પણ મિત્રોની મુશ્કેલીમાં મદદગાર બન્યાના અસંખ્ય કિસ્સા આપણે વાંચીએ છીએ. પરંતુ હવે કોઈક એવી આર્થિક સામાજિક અને વિશેષ તો માનસિક સ્થિતિ એવી સર્જાઈ જાય છે કે કોઈ કોઈને કશી જ મદદ કરવા તૈયાર નથી. અરે, આર્થિક રીતે અતિશય સમૃદ્ધ અને લાખો બે નંબરી રૂપિયા શરાફી વ્યાજ ફેરવનાર મોટો ભાઈ પણ નાના ભાઈની જરૂરિયાતની વેળાએ જરાય મદદ કરવા તૈયાર નથી. અરે, ભાઈ તરીકેની મદદ તો દૂર રહી, પેલાં વ્યાજ ફેરતાં નાણાં એવા જ વ્યાજે પણ નાના ભાઈને આપવા તૈયાર નથી! કારણ સ્પષ્ટ છે: એણે જ્યાં નાણાં વ્યાજે આપ્યા છે એ કંપનીઓ 'સધર' છે, જ્યારે નાનો ભાઈ મુશ્કેલીમાં બની ગયો છે! એને વ્યાજે આપેલાં નાણાં કદાચ ડૂબી પણ જાય તો? આમ, પરિવારજનો પણ સંબંધ કરતા સધરતાને વધારે માન આપે છે. આવી સ્થિતિ બિચારા પેલા મદદવિહીણ અને લાચાર આદમી માટે આપઘાતનો જ વિકલ્પ ખુલ્લો રહેવા દે છે.

પરંતુ આપઘાતની દુનિયામાં આજકાલ નવાં પાત્રો ઉમેરાવા લાગ્યા છે. એ છે બાળકો: જી, હા જેમને તદ્દન અણસમજ કે અભુગ ગણી શકાય એવાં દસ કે આઠ વર્ષની વયનાં બાળકો સુધ્યાં આપઘાત કરવા લાગ્યાં છે. ૨૦૧૦ના પ્રારંભના દિવસોની અમદાવાદની એક ઘટના છે, જેમાં માત્ર દસ વર્ષની એક બાળકીએ આપઘાત કર્યો હતો! ઘટનાના કેટલાક દિવસ અગાઉ અમદાવાદમાં ઝેરી દારૂ પીવાથી કોડીબંધ લોકો ટપોટપ મરી ગયાં હતાં. ('ગુજરાતમાં તો સ્વર્ણમય સ્વર્ગ છે' એવો દાવો ઠોકનાર માંઘાતા આવી ઘટનાઓ પર રબર ફેરવવા માગે છે.) મરનારાઓમાં આ બાળકીના પિતાનો સમાવેશ થતો હતો. એ માણસ છૂટક મજૂરી કરી ખાતો હતો. આ કરૂણ ઘટનામાં મરણ પામનારાઓને માટે સરકારે વળતર જાહેર કર્યું હતું. પરંતુ સરકારે ઘણી વાર મોટા સંહાર કે અકસ્માતની વેળા ટીકાઓથી બચવા તેમજ 'ઉદાર' હોવાનો દેખાડો કરવા માટે મોટાં વળતર જાહેર કરી દે છે. ધણી અમલને તબક્કે ભયંકર ગલ્લાંતલા કરે છે. આ તો જેને વીતી હોય તે જાણે. આ બાળકીની માતાને પણ પતિના ક્રોધે બદલ વળતર આપવામાં ગલ્લાંતલા થતા હતા. જે પરિવારમાં આ મા-દીકરી રહેતાં હતા એમાં એમની હાલત હડપ્તની થવા લાગી હતી. કાચી ઉંમરની સંવેદનશીલ દીકરી માતાનું અપમાન સહન કરી ન શકી અને આવેશમાં આવીને એણે આપઘાત કરી લીધો.

આપઘાતની દુનિયામાં આજકાલ નવાં પાત્રો ઉમેરાવા લાગ્યાં છે. એ છે બાળકો: જી, હા જેમને તદ્દન અણસમજ કે અભુગ ગણી શકાય એવાં દસ કે આઠ વર્ષની વયનાં બાળકો સુધ્યાં આપઘાત કરવા લાગ્યાં છે. ૨૦૧૦ના પ્રારંભના દિવસોની અમદાવાદની એક ઘટના છે, જેમાં માત્ર દસ વર્ષની એક બાળકીએ આપઘાત કર્યો હતો! ઘટનાના કેટલાક દિવસ અગાઉ અમદાવાદમાં ઝેરી દારૂ પીવાથી કોડીબંધ લોકો ટપોટપ મરી ગયાં હતાં. ('ગુજરાતમાં તો સ્વર્ણમય સ્વર્ગ છે' એવો દાવો ઠોકનાર માંઘાતા આવી ઘટનાઓ પર રબર ફેરવવા માગે છે.) મરનારાઓમાં આ બાળકીના પિતાનો સમાવેશ થતો હતો. એ માણસ છૂટક મજૂરી કરી ખાતો હતો. આ કરૂણ ઘટનામાં મરણ પામનારાઓને માટે સરકારે વળતર જાહેર કર્યું હતું. પરંતુ સરકારે ઘણી વાર મોટા સંહાર કે અકસ્માતની વેળા ટીકાઓથી બચવા તેમજ 'ઉદાર' હોવાનો દેખાડો કરવા માટે મોટાં વળતર જાહેર કરી દે છે. ધણી અમલને તબક્કે ભયંકર ગલ્લાંતલા કરે છે. આ તો જેને વીતી હોય તે જાણે. આ બાળકીની માતાને પણ પતિના ક્રોધે બદલ વળતર આપવામાં ગલ્લાંતલા થતા હતા. જે પરિવારમાં આ મા-દીકરી રહેતાં હતા એમાં એમની હાલત હડપ્તની થવા લાગી હતી. કાચી ઉંમરની સંવેદનશીલ દીકરી માતાનું અપમાન સહન કરી ન શકી અને આવેશમાં આવીને એણે આપઘાત કરી લીધો.

આ કિસ્સામાં આપઘાતનો માર્ગ ગ્રહણ કરનાર બાળકી દસ વર્ષની હતી. એક અન્ય કિસ્સામાં ફક્ત આઠ વર્ષના એક બાળકે આપઘાત કર્યો હતો. અને, અલબત્ત, દસમા કે બારમા ધોરણમાં ભણતાં પંદર-

સોળ-સત્તર વર્ષની વયના બાળકોના અભ્યાસના બોજ હેઠળના આપઘાત તો અગણિત છે. પરંતુ ૧૦-૧૧ વર્ષની વયના બાળકોને તો પરીક્ષાનોય ભાર હતો નથી. એમના આપઘાતના કારણે શાં હોઈ શકે? મોટેરાંઓને સ્પર્શતા આર્થિક કારણે કે પારિવારિક સંઘર્ષો બાળકોને સ્પર્શવા નહિ જોઈએ, ખરું ને? પણ હવે જે કિસ્સા બની રહ્યા છે તે સુચવે છે કે બાળકો આવાં કારણોથી અલિપ્ત રહેતા નથી. ખાસ કરીને ગત બે-ત્રણ દાયકાઓથી જે ટીવી કલ્ચરમાં ઊછરતા બાળકો છે એ આવી અને અન્ય બાબતોમાં પણ સંવેદનશીલ અને નાજુક બની રહ્યાં છે. એ લોકો કદાચ આર્થિક બાબતોને બહુ સમજતાં ન હોય, પરંતુ નાણાંને લઈને (કે નાણાંના આકરા અભાવને લઈને) પરિવારમાં જે સંઘર્ષો, બોલીઓ અને ક્યારેક હિંસા જન્મે છે તેનાથી તેઓ અલિપ્ત રહી શકતા નથી. માતા-પિતા (અને અન્ય પરિવારજનો) સતત તકરાર કરે છે તે જોઈને બાળકો અસહાયતા અનુભવે છે. અતડાં બની જાય છે. અંદર ને અંદર સોસવાયા કરે છે, અને ક્યારેક અંતિમ પગલું ભરી બેસે છે. ક્યારેક તો પરિવારના ઝઘડાઓમાં વડીલો ખુદ બાળકને દુ:ખકારણ ઠરાવીને

બરાડા પાડે છે. બાળકના ભણતર, ઉછેર, તબીબી સારવાર અને ઘણી વાર તો રોટલાખર્ચને લઈને મા-બાપ તકરારો કરતાં હોય છે. આવા સંજોગોમાં બાળક પોતાને 'મા-બાપનાં દુ:ખ અને કઠિયાનું કારણ' માનવા લાગે છે અને મા-બાપને 'સુખી' કરવાના હેતુથી પણ પોતે એમના જીવનમાંથી ખસી જવા ચાહે છે! બાળક આ સાથે પોતાને ભારરૂપ અથવા બિનજરૂરી અથવા વણછિંચિત અનુભવવા લાગે અને માનસિક બોજ (સ્ટ્રેસ) તળે લદાઈ જાય એવું હવે વધારે બનવા લાગ્યું છે. બીજી તરફ, ટીવીમાં એ જ બાળક અન્ય બાળકોને સુખસમૃધ્ધિમાં આળોટતા જુએ ત્યારે એની માનસિક હાલત ખરાબ થઈ જાય છે. આ તો વિપરીત આર્થિક સંજોગોમાં સપડાયેલા પરિવારોમાં બાળકોની વાત થઈ. આર્થિક રીતે સમૃદ્ધ પરિવારોના બાળકોને માનસિક તણ અનુભવવા માટેના બીજા જ કારણો છે, જે કારણે પણ જો અતિશય વધી જાય તો બાળકમાં આપઘાતની વૃત્તિ જન્માવી શકે છે. એક વિશેષ વાત, જે માનસશાસ્ત્રીઓ ઘણાં દાયકાથી ગાઈવગાડીને કહેવા લાગ્યા છે છતાં હિન્દમાં ભાગ્યે જ કોઈ

દંપતી અગર પરિવાર એને સામજિક પામ્યાં છે અને જરાક એ બાબતની સમજણ હોય તોય એનો અમલ તો કરી જ શકતાં નથી. આ વાત છે- બાળકની હાજરીમાં બાળકનું મૂલ્યાંકન, વિશ્લેષણ, ચર્ચાચર્ચા ન કરો! બાળકની હાજરીમાં પરિવારના અર્થકારણની ચર્ચા ન કરો! બાળકની હાજરીમાં કોઈપણ અન્ય બાળક સાથે એની સરખામણી ન કરો! અને બાળકની તમામ તમામ માગણીઓ ન સંતોષો! આ તમામ બાબતો બાળકના માનસને તણગરતા કે વિખાદગસ્ત કે મરણિય (ડિસ્પેરેટ) બનાવી શકે છે. એમાંથી જ આપઘાત જેવા પરિણામ નિપજવાનો ડર રહે છે. ના, દરેક તણ આપઘાતમાં જ પરિણમે નહિ. પરંતુ એ નુકસાન તો કરે જ. તાણગસ્ત એક બાળકીએ પોતાનાં જ કાંડાં પેન્સિલ વડે છૂદી નાખ્યાની ઘટના એક વાર બની હતી. વિષાદગસ્ત બાળકો ગુલ્લ્યાગ કરે એવું પણ બને છે. આખી ચર્ચાનો સાર એ છે કે (૧) બાળક પણ આપઘાત કરવા લાગ્યાં છે, અને (૨) મોટેરાંઓની ચિંતાઓ, સંઘર્ષો, કઠિયા-કંકાસ અને સ્પર્ધાઓ બાળકને વિક્ષિપ્ત કરી નાખે છે. વડીલો આ બધું જટલું વહેલું સમજશે એટલો વહેલો આપણે સ્વસ્થ સમાજ રચી શકીએ છતાં હિન્દમાં ભાગ્યે જ કોઈ

“જીવ-જંતુઓની અનોખી દુનિયા”

બાળ-વિભાગ - ચશવંત કડીકર

ચાલક જંતુ “પ્રેઇંગ મેટિસ”

ઉષ્ણકટીબંધીય પ્રદેશોમાં મળી આવતા ‘પ્રેઇંગ મેટિસ’ નામના જંતુને ‘હોલીટેરર’ નામથી પણ ઓળખવામાં આવે છે. આ જંતુનું નામ ‘પ્રાઈના કરતું જંતુ’ (પ્રેઇંગ મેટિસ) એટલા માટે પડ્યું કારણ કે આ પક્ષી એની પાંખો ફેલાવીને હલ્યા-ચાલ્યા વગર બેસી રહે છે. હકીકતમાં આ જાતની મુદા એવી રીતે બનાવે છે, કે જેથી એના શિકારને એના તરફથી જોખમનો કોઈ આભાસ પણ નથી થતો, અને તે એના નજીક ખેંચાઈ આવે છે. આમે આ શિકાર આ જંતુની નજીક આવતાં, તેના ઉપર ઝપટ મારીને પોતાના મજબૂત જડબાથી ખાઈ જાય છે. એના પગ ‘બ્લેડ’ની

દુનિયામાં સૌથી ઝેરી કરોળિયો કયો છે ?

આપણી આજુબાજુ ઘણા કિટકો જોવા મળે છે. આપણને મેલેરિયાની બીમારી આપતા મચ્છરથી આપણે વાકેફ છીએ. ઘણા એવા કિટકો છે. તેની જાણકારી આપણને સહેજપણ નથી. મચ્છરમાં પણ ઘણી જાતો છે. ઘણા કિટકો આપણને ફાયદો કરી આપે છે. મધમાખી પુણકારી મધ આપે છે. આવા આપણે કિટકો વિશે જાણીએ.

ખિસકોલી જેવું વિચિત્ર જાનવર “મીરકાટ”
આફ્રિકાના દક્ષિણ ભાગમાં કેટલાંક સૂકા પ્રદેશોમાં જોવામાં આવતું જાનવર છે. ‘મીરકાટ’, જે મોટા સમૂહોમાં રહે છે. એમના દરેક કુટુંબનો ખુલા મેદાનમાં એક ‘દળ’ હોય છે. જોવામાં તે એક મોટી ખીસકોલી જેવું લાગે છે. તે નાના પક્ષીઓ, સાપ અને કૂતરાનું ભોજન કરે છે. મીરકાટની અંદાજે લંબાઈ ત્રીસ (૩૦) સેન્ટીમીટર હોય છે. જ્યારે એની ગુચ્છવાળી પૂંછડીની લંબાઈ વીસ(૨૦)

અસાધારણ પક્ષી “ટૂકન”
ટૂકન નામનું પક્ષી પોતાની મચ્છર અને રંગીન ચાંચ અને એની લંબાઈના કારણે એક અસાધારણ પક્ષી ગણાય છે. ટૂકનની ચાંચની લંબાઈ કેટલીકવાર તો એના શરીરની લંબાઈની બરાબર હોય છે. ‘ટૂકન’ પક્ષી મોટાભાગે ટોળામાં રહે છે, અને ફૂલ તેમજ ફળો આરોગે છે. જોકે ‘ટૂકન’ની ચાંચ ખૂબ જ લાંબી અને શાનદાર હોય છે. પણ આ પક્ષીના રક્ષણના હેતુ માટે એ કોઈ કામનું નથી હોતું. ટૂકનની ચાંચનું વજન ખૂબ જ હળવું હોય છે. જેનાથી એ એના મુખ્ય દુશ્મન બાજથી બચાવવા માટે નિષ્ફળ સાબિત થતું હોય છે. ટૂકન પક્ષી ઊંચા પર્વતો પર મળી આવતા જંગલી તથા દક્ષિણના અને મધ્ય અમેરિકાના ગાઢ જંગલોમાં મળી આવે છે.

રત્ન કણિકા
સંસારરૂપી આ બગીચામાં ફૂલ જ ફૂલ છે. આપણો ભ્રમ એજ એક કાંઠો છે. - સ્વામી રામતીર્થ આંધળો એ નથી, જે જોઈ નથી શકતો, આંધળો તો એ છે કે દેખતો હોવા છતાંય પોતાના દોષ પર પડેલો નાખવાની કોશિશ કરે છે. - મહાત્મા ગાંધી ગુરૂનો ઠપકો એ પ્રેમથી સારો છે. - શેખ સાદી બૂરાઈનું બીજ વાલીને નેકીનું ફળ કાપવા માંગતા હોય તો એનાથી વધારે મૂરખતા બીજ કઈ હોઈ શકે છે. - સ્વામી સારાશબ્દાનંદ કામ કરતાં પહેલાં વિચારવું એ અક્કલનું કામ છે. કામ કરતી વખતે વિચારવું એ સાવચેતી છે, જ્યારે કામ કર્યા પછી વિચારવું એ મૂરખતા છે. - સ્વામી શિવાનંદ સરસ્વતિ “સચ્ચાઈ જ તમને બૂરાઈઓથી રોકી શકે છે” -ગૌતમ બુદ્ધ વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધામાં મોટી શક્તિ હોય છે. - સ્વામી રામકૃષ્ણ પરમહંસ પુસ્તકોનું મૂલ્ય રત્નો કરતાં પણ વધારે હોય છે. રત્નો તો બહારની ચમકદમક દેખાડે છે, જ્યારે કે પુસ્તક અંદરથી દિલને સાફ કરે છે. - મહાત્મા ગાંધી

“દાદાજીનાં ઉખાણાં”

- ૧. લાકડાની કૂકડી, અને લોઢાની ચાંચ, સાંજ સુધી રમે, ત્યારે ઈંડાં મૂકે પાંચ.
- ૨. છૂછૂકરતી છાંદરી, ને છૂક-છૂક કરતી જાય, પાણી કોયલા નાંખો અંદર, સડસડ ઊડી જાય.
- ૩. આસો-માસો ખુશોદાસ, સૌરભ સુધી લેતો, સ્ત્રી પુરુષનાં ખીસાં માંહે, જ્યાં જુઓ ત્યાં ફરતો
- ૪. રૂપેરી રાજા, જે રૂપાનો થાય, જેની પાસે તે ઘણા, તાલેવંત કહેવાય
- ૫. ઘાસલેટ પીતો ચુલો, જેમાં રસોઈ સઘળી થાય, છાણા લાંકડા વગર, તેમાં ગરમ ગરમ રંધાય

“પ્રશ્નોત્તરી”

પ્રશ્ન-૧. શાહજહાનું શરૂઆતનું નામ શું હતું? જવાબ. ખુરમ
પ્રશ્ન-૨. ઉપનિષદોનો ફારસીમાં અનુવાદ કોણે કરાવ્યો હતો? જવાબ. દારા શિકોહે
પ્રશ્ન-૩. સંઘાલ વિદ્રોહનું વર્ણન કયા ગ્રંથમાં છે? જવાબ. આનંદમુકમાં
પ્રશ્ન-૪. કયો વિદેશી યાત્રી દિલ્હીનો કાજ બન્યો હતો? જવાબ. ઈબનબતૂતા
પ્રશ્ન-૫. અકબરનું પૂરું નામ શું હતું? જવાબ. જલાલુદ્દીન મોહમ્મદ અકબર
પ્રશ્ન-૬. ‘વિવેકાનંદ આધુનિક રાષ્ટ્રીય આંદોલનના આધ્યાત્મિક પિતા છે’ આ કથન કોનું છે? જવાબ. સુભાષ બોઝ

“બાળ દોસ્તો, તમે જાણો છો?”

પ્રશ્ન ૧. હાલમાં રાજીનામું આપવા મજબૂર થયેલા શશી થરૂર કયા પ્રધાન હતા? જવાબ. વિદેશ રાજ્ય પ્રધાન
પ્રશ્ન ૨. સુનંદા પુષ્કર કોણ છે? જવાબ. દુબઈમાં આવેલા કારોબારી કોચી આઈ.પી.એલ. ફેન્થાઈઝમાં ફિસ્ટ્રી સ્ટેટમાં જેમના કારણે વિવાદ ઊભો થયો હતો.
પ્રશ્ન ૩. ૨૦૧૦માં રાષ્ટ્ર મંડલ મેચો કયાં રમનાર છે. જવાબ. નવી દિલ્હીમાં.
પ્રશ્ન ૪. હાલમાં યુરોપની પચાસ ટકાથી વધુ હવાઈ ઉડવનો કેમ રદ થઈ છે? જવાબ. જવાળામુખીમાંથી ફેલાયેલી રાખના કારણે.
પ્રશ્ન ૫. હાલમાં કયા દેશના રાષ્ટ્રપિતનું મૃત્યુ પ્લેન અકસ્માતમાં થયું હતું. જવાબ. પોલેન્ડના.

- પ્રશ્ન ૧ : જંતુઓનો સૌથી મોટો વર્ગ કયો છે ? જવાબ : બીટલ્સ
- પ્રશ્ન ૨ : દુનિયાનું સૌથી વજનદાર જંતુ કયું છે ? જવાબ : આફ્રિકન કોલીઆથ બીટલ
- પ્રશ્ન ૩ : દુનિયાનું સૌથી નાનું પતંગિયું કયું છે ? જવાબ : દવાઈ બ્લ્યુ
- પ્રશ્ન ૪ : સૌથી વધુ આયુષ્ય ધરાવતું જંતુ કયું છે ? જવાબ : ઉંધઈની રાસી
- પ્રશ્ન ૫ : દુનિયાનું સૌથી વધુ નુકસાનકારક જંતુ કયું છે ? જવાબ : રણનું તીડ
- પ્રશ્ન ૬ : પતંગિયાને પાંખોની કેટલી જોડ હોય છે ? જવાબ : બે જોડી
- પ્રશ્ન ૭ : જંતુઓના કેટલા વર્ગ હોય છે ? જવાબ : ૨૯
- પ્રશ્ન ૮ : ઘર માખીનો સરેરાશ આયુષ્યકાળ કેટલો હોય છે ? જવાબ : ૧૭ દિવસ
- પ્રશ્ન ૯ : કઈ પ્રજાતિના મચ્છર માણસને ડંખ મારે તો મેલેરિયા થઈ શકે ? જવાબ : એનોકીલીસની માદાના ડંખ
- પ્રશ્ન ૧૦ : કયો કરોળિયો તેની આંખોના રંગ બદલી શકે છે ? જવાબ : કુદતો કરોળિયો
- પ્રશ્ન ૧૧ : કરોળિયાને કેટલા પગ હોય છે ? જવાબ : છ (૬)
- પ્રશ્ન ૧૨ : કયા પ્રાણીનો ક્રૂમિ તેના યજમાન તરીકે ઉપયોગ કરે છે જવાબ : સુવર (ડુક્કર)
- પ્રશ્ન ૧૩ : કરોળિયાના શરીરનાં કયા અંગમાંથી રેશમનો તાર બહાર કાઢીને જાળી તરીકે ઉપયોગ કરે છે ? જવાબ : તંતુ ઉત્પન્ન કરતાં અંગ દ્વારા
- પ્રશ્ન ૧૪ : સ્લગ અને ગોકળગાય કઈ રીતે શ્વાસ લે છે? જવાબ : શરીરનાં બહારનાં ભાગ ઉપર ફેફસા ખોલીને શ્વાસ લે છે.
- પ્રશ્ન ૧૫ : મચ્છરને કયા પ્રકારનાં કાપડનું સૌથી વધુ આકર્ષણ હોય છે? જવાબ : લેમીસનર સેટીન (ચળકતા પોતવાળું રેશમી કાપડ)
- પ્રશ્ન ૧૬ : દુનિયામાં સૌથી ઝેરી કરોળિયો કયો છે ? જવાબ : બ્લેક વિન્ડો સ્પાઈડર
- પ્રશ્ન ૧૭ : ફલીને કેટલી પાંખો હોય છે ? જવાબ : કોઈ નહીં
- પ્રશ્ન ૧૮ : વંદાને કેટલી આંખો હોય છે ? જવાબ : બે સંયુક્ત તથા બે સાદી આંખો હોય છે.
- પ્રશ્ન ૧૯ : સૌથી મોટા જાણીતા ફેંદાનું નામ શું છે ? જવાબ : હરક્યુલસ એમ્પરર માંથ

અનોખું :
કરોળિયો માનવીને ન ગમતું જંતુ છે. છતાં ઘણાં લોકો એ જાણતા નથી કે એ માણસ જાતનો સાચો અને ફાયદા પહોંચાડનારો દોસ્ત છે. કેટલાક વિજ્ઞાનિકો કહે છે કે આ કરોળિયો ન હોત તો માનવજાત જંતુઓથી ત્રાહિસમાં પોકારી ગયો હોત. એ નાના ગામમાં એક કરોળિયો આખા દેશની વસ્તી જેટલા કીટાણુને એક વર્ષમાં ખાઈ જાય છે. તો કરોળિયો જો કરોળિયો ન હોત તો માણસ જાત જીવજંતુઓથી ત્રાસી ગયો હોત ખરું ને???